

Majnár Zsolt

A keresztényesség és a keleti vallások tanításainak összefüggései és ellentmondásai

(2. folytatás)

(E tanulmány szövege az 1996. november 8-i LMK-n, Békésen elhangzott előadás átdolgozása)

2. A titokzatos Isten és a szellemvilág

Az emberben már ősidők óta megvan a természetfelettitől való félelem és az ismeretlen felé a kíváncsiság, a tisztelet. Ezt Pál apostol a következőképpen fogalmazza meg: „*Mert mikor bejártam és szemléltem szentélyeiket, egy olyan oltárra is akadtam, amelyre ez volt írva: az Ismeretlen Istennek. Akit ti tiszteltek, anélkül, hogy ismernétek, azt hirdetem én nektek.*” (Acta 17:23)

Nézzük meg akkor, hogy ki-ki milyen módon értelmezi az ismeretlen Isten kiletét!

Először szólunk az árja vallás és a védikus korszak istenhitéről! Legősibb formája, amelynek emlékét a Rigvéda himnuszai (rics) őrizték meg, sokféle isten tiszteletéből állott, ezek az istenek túlnyomórészt természeti jelenségeket, pl. ég, föld, nap és hold, tűz stb. személyesítettek meg. Indra isten például, aki eredetileg, akárcsak az ősskandináv Thor, bizonyára viharisten volt, később mint a harciasság példaképe, az istenek királya jelentős szerepet játszott. A perzsa

Brahma, Visnu és Laksmi. Visnu Ananta, a hétfejű kígyó testvére vetett virágszerű ágyon hever, nyakán csillagokból készült nyaklánc, a köldökéből kinyúló virágszáron nőtt virágok kelyhében a négyarcú Brahma. Visnu lábainál Laksmi, az urát gondozó feleség, a szépség és a szerencse istennője – a mitologikus képzetek szerint.

Mathrasszal rokon Mitra eredetileg valószínűleg napisten volt; Varuna égistenként, holdistenként, vízistenként, az eskü és a büntetés isteneként jelenik meg. Mitra és Varuna az örök világrend „ritá”-jának őreiként tevékenykednek. A rita és Veda egyes helyein a világ legfőbb elveként szerepel, amely felette áll valamennyi istennek. A monoteizmus, vagyis az a hit, amely szerint egy meghatározott isten mindig a legfőbb isten, és ő uralkodik az összes többi felett, még nem jelent meg ekkor, hanem csak az egyistenhit előzménye, az ún. „honeteizmus”, amely az istenek közül egyszer az egyiknek, máskor a másiknak adományozza a világ feletti mindenhatóságot, a legfőbb hatalmat. Ezzel szemben áll a Biblia szava: „*Ne legyen más istened rajtam kívül!*” (Ex 20:3)

A hindu gondolkodásban a Trimurti fogalma, három istenség egy képzetben, a folytonosság és változás jelképe, a vallásuk egyik legfontosabb jelensége. A Trimurti azokat az árja és indus hagyományokat tükrözi, amelyek szerint három istenség: Brahmán, a teremtő, Visnu, a megtartó és Siva, a romboló és megújító valójában az Upanisadokban megjelenő Brahmának, az egyedülvaló Istennek, az egyetemes szellemnek három megtestesülése. A klasszikus hinduizmusban jelentős szerepet kapnak a női istenek is. Brahmán, Visnu és Siva hitvesei Szaraszvati, Laksmi és Párvati, valamint az árájtól átvett anyaistennő, Sakti tisztelete. A hindu panteon sok istenalakot ismer, kezdve a lokális faluistenektől, betegségdémonoktól és a természeti jelenségek (Nap, vihar stb.) urai és bizonyos események (szerelem, halál) védnökei. A földművelő öslakosság istenei közül a termékenység és a halál elvét megszemélyesítő földistennő, s a megtermékenyítő férfiistenek tiszteletét vették át. Ekkor terjedt el a totemisztikus „szent állatok” (tehén, elefánt, kígyó, majom, krokodil) és „szent növények” (fügefa) kultusza is. A hindu vallásban az isteneken kívül még számos természetfeletti lény is beletartozik (természetszellem, nágák, jaksák, aszurák, kinnarák, gandharvák, vidjádharák, bhúták, pisácsák, préták stb.), és a rendek számtalan alkasztra oszlanak. Tanításuk szerint még maguk az istenek is (az örök világszellem kivételével) alá vannak vetve a lélekvándorlásnak, és ezért előfordulhat, hogy valamelyikük a jövőben ismét a természetes hierarchia alacsonyabb helyére kerül. A hinduk maguk dönthetik el, hogy személyes vagy személyiség feletti isten manifesztálódik bennük, aminthogy tőlük függ az is, vajon a panteon számos istene közül Visnut, Sívát vagy egy másikat a

többiek fölé emelnek-e vagy sem. A hinduizmus bálványimádó vallás, amely démonokat, természeti erőket és embereket is tisztel, dicsőít. A Biblia szerint egyetlen Isten van, akit az imádás megillet. „Az Úr a mi Istenünk, egyedül az Úr!” (Deut 6:4)

A Krisna-tudatú hívők közösségének tanítása szerint Brahman elpusztíthatatlan, örökké létező és természete sohasem változik. A Brahmanon túl létezik a Parabrahman. Brahman az élőlényekre utal, a Parabrahman pedig az Istenség Legfelsőbb Személyiségére. A HARE KRISNA mozgalom egyik képviselője Gaitanya Mahaprabu (1486–1534) a legismertebb hindu szent könyvből, a Bhagavad Gitától inspirálva, Ciatanya Krisnának mint végső és személyes istennek fanatikus szeretetén és szolgálatán keresztül nyerhető szabadságra tette a hangsúlyt Bengálban. „Mivel szereted a halotti máglyát, Lángra gyújtom érted a szívem, Hogy Te, sötét Úr, a Máglya vadásza tovább táncolhassad örök táncodat.”¹ – mondja ezt a bengáli himnusz. „Én vagyok a világ világossága: aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága” – fogalmazza meg Jézus (Jn 8:12).

A brahmanizmus – amint azt a rövid ismertetőben említettük – azonos a hinduizmussal, vagy pedig annak az előzménye volt. Ilyenformán az előbb már ismertetett hindu istennevekről essék még néhány szó! Brahman a dolgok végső oka és eredete. Néha négy fejjel és négy kézzel is ábrázolják. Négy arca a négy Védát, az idő négy szakaszát és a négy varnát jelképezi. Négy karja a világegyetem négy negyede. Rózsakoszorúja irányítja az időt, a kezében található könyv tartalmaz minden tudást, a vizeskorsó pedig a teremtés vizeit jelképezi. Négy karja a világegyetem négy negyede. Szarasztvati, Brahman hitvese, kezében könyv és hangszer. Ezek jelképezik, hogy ő a tanulás és a művészetek istennője. Visnu a főisten. Az emberek jóakarója, a mindenség ura, világmegváltó, aki – ha az emberiség bajban van – alászáll és megszabadítja az embereket. Tíz ilyen alászállása ismeretes. Gyakran hagyományosan tíz inkarnációjának valamelyik formájában jelenik meg: Matszja a hal, Kurma a teknős, Varaha a vaddisznó, Parasurama a brahmána, Ráma herceg, Krisna, a Buddha és Kalki az eljövendő inkarnáció. Laksmi Visnu hitvese, a kezében tartott lótusz, a szépség szimbóluma, híveinek aranypénzt osztogat. Siva, akinek három szeme van – a rombolás istene, aki azonban építeni és megújítani is tud. A teremtés kozmikus táncosaként látható a tűzgyűrűben, amely a világ periodikus elpusztításának és újjáteremtésének jelképe. A felső jobb kezében tartott dob a teremtés ritmusát szabályozza, a balján látható tűz pedig megemésztja a világot. Jobb lába a tudatlanság démonán tapos, felemelt bal lába és leengedett bal keze pedig a megszabadulást jelenti. Gurga (Dárvati, Amba, Káli) Siva felesége, oroszlánokon lovagol. Nyolc karja a nyolc irányt jelöli, fegyvereket tart velük, amelyekkel híveit megvédi a gonosztól.

A Biblia Istene is beszél hasonlókról, de más szempontból. Először is azt taglalja, hogy Izráel megértse: nincsen Isten rajta kívül. Egyedül neki van hatalma a halál és az élet felett (Deut 32:39). A következőt Elifáz mondja Jóbnak, hogy az ő megpróbáltatásai fegyelmező jellegűek: Isten helyreigazítja őt, ezért Jóbnak örömmel kell fogadnia Isten fegyelmezését, nem pedig megvetni. Ha Jób hozzáállása megfelelő volna, akkor Isten megáldaná. Isten ugyan büntet (megsebez és

összezúz), de helyre is állít (bekötöz) és meggyógyít (Jób 5:18). Végül, de nem utolsó szempontból esik szó Izráel helyreállításáról: „Jöjjetek, térjünk meg az Úrhoz, mert ő megsebez, de meg is gyógyít, megver, de be is kötöz bennünket” (Hós 6:1).

Brahma és Sarasvati. Tulajdonképpen az imádság, az istenekre ható szó, melyet e hitrege megsemélyesít. Brahmát négyarcúnak és négykezűnek ábrázolják. A négy arc azt jelenti, hogy mindenfelé ellát, a négy kéz azt, sokat, szinte mindent megtehet. Sarasvati a felesége, az ékesszólás és a tudomány istennője, akit négyarcúnak vagy szarvastehénnek is ábrázolnak

A dzsainizmus felfogása szerint a világot teremtő, fenntartó és kormányzó isten nem létezik. A világ teremtetlen, öröktől fogva létező és örökkévaló: szellemi és anyagi elemek sokasága. A dzsainizmus tudatos tiltakozást jelent a brahmanizmus kasztrendszerre, vallási-filozófiai-etikai tanításai, a brahmának papi elhivatottsága ellen. Ennek a vallási szimbóluma a szvásztika (napkereszt). A szvásztika a négy „létfokot” (Isten világa, pokol, emberi világ, állati világ) jelképezi. A három pont a három „életkövet”, életutat, és a félhold a ponttal a megváltást jelenti:

¹ Huston, Smith: A világ nagy vallásai, 55. o.

„Ő a láthatatlan Isten képe, az elsősülött minden teremtmény közül. Mert benne teremtett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, akár trónusok, akár uralkodók, akár fejedelmek, akár hatalmasságok: minden általa és reá nézve teremtett. Ő előbb volt mindennél, és minden őbenne áll fenn.” (Kol 1:15–17)

A dzsainizmus kifejezései

ahimsza: az indiai dzsainák szemében a legalapvetőbb erkölcsi erény – sem tudatosan, sem tudtukon kívül nem szabad ártani semmilyen élőlénynek

dzsina: olyan személy, akinek sikerült megszabadulnia a reinkarnációs láncolattól

guru: szellemi mesternek tekintett bölcs Indiában. Feladata a felsőbb kasztokhoz tartozó fiatal fiúk vallásos nevelése; a szikhek-nél a guru a legfőbb vallási tekintély

illumináció: az emberi lélek és a világ teljes megértéséhez történő eljutás – a megvilágosodás

dzsainista tisztaság: önmegtartóztatás, a szexuális örömeiktől való teljes tartózkodás

vegetariánus: aki sohasem eszik húst

A kínai univerzizmus szerint a világot számos isten és démon, a legkülönbözőbb jó és rossz szellemek népesítik be. Az isteneknek állatokat: baromfit, kutyát, disznót, szarvasmarhát és lovat áldoztak. A kínai panteon szellemei között jó szellemek (sen) és gonosz szellemek, démonok (ku) vannak. A démonoktól igen félték. Gonoszságuk elleni védekezésül sokféle eljárást, ráolvasásokat és amuletteket alkalmaztak. A gonosz szellemek és tevékenységük magas szférákba is kiterjedt a kínaiak hite szerint. Ilyen kozmikus démon az Égi Kutya. Ez a vérszomjas, emberevő démon egykor földi lány volt. Korai halála után démon lett belőle.

Mindezzel szemben áll a bibliai kinyilatkoztatás: „mert ő (Jézus Krisztus) engesztelő áldozat a mi bűneinkért; de nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is.” (1Jn 2:2)

„Ő szabadított meg minket a sötétség hatalmából, és ő vitt át minket szeretett Fiának országába, akiben van megváltásunk és bűneink bocsánata.” (Kol 1:13–14)

A konfucianizmus szerint minden

létező egy szellemet és egy démont hordoz magában, és ezek nélkül egyáltalán nem létezhet. A természeti jelenségekben, az esőben, szélben, mennydörgésben, napsütésben is szellemek tevékenykednek. A fény szellemei jók, a sötétségé gonoszak, olyanok is vannak, akik ezekhez imádkoznak.

Felajánlás Bahubali hatalmas szobrának lábánál

Természetvallás: vannak égi- és földi istenek. A föld termékenységét jelképező Földistennő a jin, a nemzetség fennmaradását megszemélyesítő Ősanya pedig a jang elvének megszemélyesítője. A Sang ti, a legfőbb megistenült ő (a főisten), és az ég mozdulatlan pontján, a sarkcsillagon lévő biborpalástjában lakik, és ő az, akinek tekintete előtt a világtörténelem lezajlik. A Sang ti személyes jellegű istensége fokozatosan átlényegül személytelen istenséggé. A Tien, az égbolt veszi át a legfőbb principium szerepét. Konfuciusz már következetesen használja a Tien személytelen főisten fogalmát. Szerinte az Ég minden dolog oka, ő hoz létre mindent a neki alárendelt Föld istenséggel együtt. Az Ég uralkodik a világ és az emberek felett. A hivatalos birodalmi vallás, az ősi vallási hiedelmek szellemhitéből, az ősök szellemeinek és a természeti szellemeknek összekombinálásával, rendszerezésével panteont alkotott.

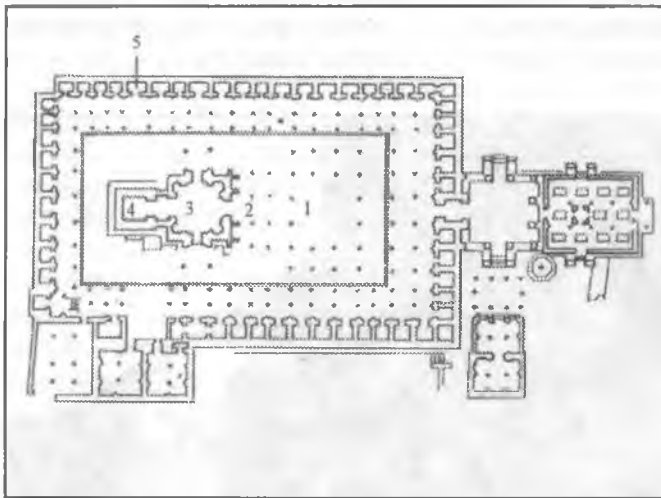
Elsőrendű istenek: az Égisten, a Földistennő, a császári ősök szellemei. Másodrendű istenek: a Nap istene, Hold istene, az isteni szántó-vető (sen nung, a földművelés istene), égítetek (felhő, szél, eső, mennydörgés istenei), földistenek (hegyek, folyók, tengerek istenei), Konfuciusz és tanítványainak isteni szellemei stb. Harmadrendű istenek: a városfalak istenei, tűz-, víz istenei, egyéb foglalkozások istenei, helyi eredetű istenségek (házi szellemek, talaj istene).

A Szentírás így szól az előbbieken említett „isten-ségekről”:

„Te alkottad a holdat, hogy jelezze az ünnepeket, és a napot, amely ismeri pályáját.” (Zsolt 104:19)

„Mert ami megismerhető az Istenből, az nyilvánvaló előttük, mivel Isten nyilvánvalóvá tette számukra. Ami ugyanis nem látható belőle: az ő örök hatalma és istensége, az a világ teremtésétől fogva alkotásainak értelmes vizsgálata révén meglátható. Ennélfogva nincs mentségük, hiszen megismerték Istent, mégsem dicsőítették vagy áldották Istenként, hanem

hiábavalóságokra jutottak gondolkodásukban, és értetlen szívük elsötétedett.” (Róm 1:19–21)

Dzsaina templom alaprajza, Vimala sah-templom, Ábu-hegy (India)

1. rangamandapa (a rituális táncok csarnoka)
2. oszlopcsarnok
3. gúdhmandapa (négyzet alakú nagyobb előcsarnok)
4. garba-griha (kamra) valamely Tirthankára kultuszképével
5. 52 fülke koszorúja a többi Tirthankára számára

A taoista istenvilág csúcán a „három tiszta” háromsága áll:

1. Jü Haung Sang ti, az égisten, akit „felséges Jáde Császárnak” neveznek, 2. az „őskezdet” (Tai ki), a megszemélyesített tao, aki az első ember alakjában saját óriástestéből létrehozta a világot, 3. az istenné lett Lao-ce. A panteonban nagyszámú természetisten, oltalmazó isten és védőszellem kapott helyet, akik részben istenített hősök és bölcssek voltak. A bolygók kultuszában egy-egy isten-császárt rendeltek melléjük. „Sárga Császár” (Szaturnusz), a Fehér Császár (Vénusz), a Fekete Császár (Merkur), a Vörös Császár (Mars) és a Kék Császár (Jupiter). Az öt vezetőjeként szerepelt a Sarkcsillag, amit a taoista misztikus istenséggel, a „Tökéletes Elsővel” (Tai ji) azonosítottak. A varázslás hagyományos értelmében érvényes ez a szó a taoista vallásra, amely független varázslókkal, ördögűzőkkel és sámánokkal osztozik a terepen, hogy elősegítse a magasabb hatalmak felhasználását emberi célokra.

„Ne forduljatok halottidézőkhez, és ne tudakozódjatok jövőmondóknál, mert tisztátalanokká teszitek magatokat velük! Én, az Úr, vagyok a ti Istenetek!” (Lev 19:31)

A korai buddhizmus nem tagadta ugyan az istenek létét, de azokat a megvilágosodott embereknél alacsonyabb rangúaknak tartotta, és így tulajdonképpen az ateizmus határát súrolta. A buddhista nem hisz a sorsban, sem a teremtő istenségben, aki életét befolyásolná. Buddha elismeri túlvilági lények létezését az égben és a szellemek birodalmában, valamint az alvilági lények létét a pokolban és a kísértetek birodalmában.

„Fennhéjázva mondja a bűnös: Nem lesz számonkérés, nincs Isten! Ez minden gondolata.” (Zsolt 10:4)

„Mielőtt hegyek születtek, mielőtt a föld és a világ létrejött, öröktől fogva mindörökké vagy te, ó, Isten!” (Zsolt 90:2)

A kínai buddhizmusban főleg három istenség köré fonódott kultusz alakult ki. 1. Maitréja, az „eljövendő Buddha”

személyét emelték isteni rangra és rituális imádás tárgyává. 2. Amitábha (Amida) – „A nyugati paradicsom Buddhája” (A végtelen fényességű). A kínai buddhisták „túlvilági jövőjüket” sohasem az elenyésztésben, eltűnésben (nirvána), hanem a paradicsomi boldogságban képzelték el. 3. Avalókitésvara bódhiszattva (Kuan-jin), Kínában a jószívűség és eredményesség istennőjévé avatták. Kuan-jin az a bódhiszattva, aki feláldozta magát mások megváltásáért. Avalókitésvara eredetileg Kínában férfi alakban vált ismertté. A VIII. századtól kezdve (részben a tantrizmus hatására) női alakot öltött.

„Ne tévelyegjetelek, szeretett testvéreim: minden jó adomány és minden tökéletes ajándék onnan felülről, a világgosszág Atyjától száll alá, akiben nincs változás, sem fénynek és árnyéknak váltakozása.” (Jak 1:17)

Dzsaina-templom, 13. sz. Ránakpur (India)

A buddhizmus a VI. sz. első felében került át Japánba. Az ókimi család őseit ünneplő Isze-szentély felállításával és más szentélyek létrehozásával lassanként kialakult az ókimi istenségek hitvilága. Ennek a korai japán hitvilágnak és kultusznak nem volt eredetileg külön neve. A sinto: „az istenség útja” elevezés kínai eredetű. A legfőbb Buddha-isten (Bucu) az égi, történelmi buddhák és bódhiszattvák személyében testesül meg. A mennyei buddhák közül a legnépszerűbbek Vairócsana, Amida (Amitábha), valamint gyógyító és csodatevő Jakusi Niorai. Ez utóbbi Amidával és Kvannonnal együtt „a Nyugati Paradicsom” urai. A bódhiszattvák közül Kvannon a főalak. Mellette a Nap és a Hold is a bódhiszattvák közé tartozik. A pokol uralkodója: Emma-ó, akinek több hűbérese van. A japán buddhisták angyalokban (tennin) és démonokban (tengu) is hittek. A Napistennő körül a mitológiai rendszerbe foglalt istenségeket az udzsik őseivel azonosították, meghatározva azok alá- és fölrendeltségű helyzetét. A kami az istenekben megtestesülő szellemiséget jelöli. Kamiknak

hívják az Ég és a Föld isteneit, a rossz szellemeket, akik félelmet keltenek, a kiváló és tiszteletre méltó embereket, különleges állatokat, növényeket, természeti jelenségeket és bizonyos tárgyakat is. A sintó: természetimádás, szellemek és istenek imádása. Istenei száma valósággal megszámlálhatatlan. Az égi szférát hármasság uralja: – az Ég Ura (Ameno-minaka-Nusi) – az Isten Atya (Takami-muszubi) – az Isten Anya (Kami-muszubi). Eme istenhármasság csak a világmindenség, az időfolyamat kezdetén jelenik meg.

„Mert ha vannak is úgynevezett istenek, akár az égben, akár a földön, mint ahogyan sok isten és sok úr van, nekünk mégis egyetlen Istenünk az Atya, akitől van a mindenség, mi is őérte, és egyetlen Urunk, a Jézus Krisztus, aki által van a mindenség, mi is őáltala.” (1Kor 8:5–6)

A Vimala sah-templom belső körfolyosóival. Ábu-hegy, India

A Mahayana-buddhizmusban a „nagy szekér” tana volt Buddha személyének istenítése. Eszerint Buddha tudott repülni, vízen járni, emlékezett korábbi létformáira, sőt másokéra is: ő az abszolútum, az ős valóság; újra meg fog jelenni mint a Jóságos Buddha, Buddha Maitreya. A klasszikus buddhizmusban nincs szükség közbenjáró imádságra, mivel az embert nem tudják megszabadítani az istenek a szanszárából, a nagy körforgásból, hiszen annak maguk is alá vannak vetve. A Mahayana-buddhizmus meghirdeti a mennyország, az ún. Tiszta ország vagy Buddhák országa örömeit. Az ország ura a földi Buddha legendás transzcendens megfelelője, Amida Buddha. A mahayana Tibetben és Kelet-Ázsiában hindu istenségeket is bevett panteonjába. A mahayana kozmológiája szerint a mi világunk csupán porszem a világmindenségben, amelyben igen sok hasonló másik világ is van. Minden egyes világnak megvannak a maga

buddhái. Vannak olyan világok is, amelyeket csak buddhák népesítenek be. Ebből következik, hogy kell lennie Mindenség-Buddhának (Ádi-Buddha) is.

„Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és az Isten volt az Ige. Ő kezdetben az Istennél volt. Minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött.” (Jn 1:1–3) „Egy az Úr, egy a hit... egy az Istene és Atyja mindenknek; ő van mindenk felett és mindenk által és mindenkben.” (Ef 4:5–6)

A Tibeti buddhizmus (lámaizmus) sok Buddhát, Bodhiszattvát és démont imád. A tibetiek ősi vallása a bon-vallás. Benne animista és sámánista elemek keverednek az ősök tiszteletével és a halottkultusszal. E hit szerint a földet és az eget démonok, szellemek, istenek sokasága népesíti be. Szellemeik vannak a hegyeknek, folyóknak, forrásoknak, tavaknak. Az istenek közül a legnagyobbak a föld és az ég istenei. Az ég istenét, Nemlakarpot fehér ruhában járó, kékhajú, kutyán lovagoló aggastyánként ábrázolták. Az istenekkel, szellemekkel a varázslók közvetlen kapcsolatot tartottak fenn. A bon-hit démonai, istenei bekerültek az új vallás panteonjába.

„Ekkor így szólt hozzá Jézus: „Távozz tőlem, Sátán, mert meg van írva: Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!” (Mt 4:10)

A vadzsarayánában a női istenségek a férfi istenek kiegészítő aspektusaként jelennek meg. A nemek polaritása misztikus analógiát képez a szanszára-nirvána dualizmusával e felfogás szerint. A szexuális egyesülés ábrázolása az abszolútummal való egyesülésnek a szimbóluma. Elterjedt az istenségek jam-jum (apa-anya) ölelkező ábrázolása is. A különféle mágikus eljárásoknak az volt a céljuk, hogy elűzzék a gonosz szellemeket, a közelgő halált, vagy pedig odacsalogassák a jó szellemeket.

„Ezt mondja az Úr, Izrael királya és megváltója, a Seregek Ura: Én vagyok az első és utolsó, rajtam kívül nincs isten.” (Ézs 44:6)

„Mert egy az Isten, egy a közbenjáró is Isten és emberek között, az ember Krisztus Jézus” (1Tim 1:5).

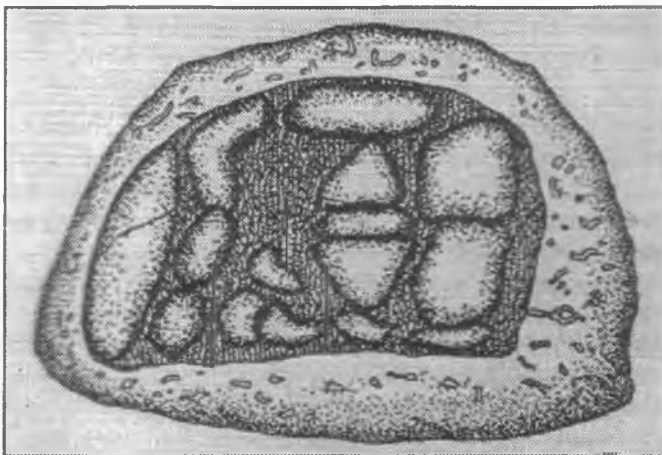
A szikh vallás egyszerű egyistenhit. Tanítása közelebb áll a Visnu-hithez, mint az iszlámhoz: megtartotta a lélekvándorlás tanát; Krisnát éppoly tiszteletben részesítette, mint a hinduk. „Isten egy a mindenségben s minden az egységben, benne élünk, mozgunk és vagyunk. Isten minden szeretetnek, jónak és igazságnak a forrása.”²

„Az egész emberi nemzetséget is egy vérből teremtette, hogy lakjon a föld egész felszínén; meghatározva elrendelt idejüket és lakóhelyük határait, hogy keressék az Istent, hátha kitapinthatják és megtalálhatják, hiszen nincs is messzire egyikünkötől sem; mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk. Ahogy a ti költőitek közül is mondják némelyek: Bizony, az ő nemzetsége vagyunk... A tudatlanság időszakait ugyan elnézte Isten, de most azt hirdeti az embereknek, hogy mindenki mindenütt térjen meg” (Acta 17:26–28, 30)

Az iszlámban az isten örök összehasonlíthatatlan lény, nem nemzették, sem nem nemzett; minden dolog teremtője és a világegyetem irányítója. Láthatatlan, alakatlan és semmilyen helyhez nem kötött. Allah örökkévaló (transzcendens), mindent tudó és mindenható szellemi lény. Ő teremtette meg a

² Szimonidesz Lajos: A világ vallásai 301. o.

semmből a világot, az angyalokat és az embereket. Az angyalok közül némelyek Ibbisz vezetésével fellázadtak Allah ellen. Ezek a gonosz szellemek, démonok (dzsinnek). Míg a jó szellemek, az angyalok Allah akaratát valósítják meg és az emberiségnek is segítségére vannak, addig a dzsinnek azon fáradoznak, hogy az embert bűnre csábítva félrevezessék, isten (Allah) ellen fordítsák. A jó angyalok közül négy emelkedik ki az iszlám szerint: Gábriél, Mikail, Azráíl és Iszráfíl. Az angyalokon kívül számtalan sok dzsinn (szellem) létezik, akiket az isten a Számúm (A sivatag forró lehelete) tüzeből alkotott. Az emberekhez hasonlóan a dzsinnek haláluk után a paradicsomba vagy a pokolba kerülhetnek. Ilyenfajta géniusok (jóságos védő, vezérlő szellem, amely az embert egész életen át óvja), már Ádám teremtése előtt benépesítették a világot. Mohamed egy darabig vallotta, hogy Allahnak három leánya van: Allat, Al-Uzza és Manat. Később ezeket közbenjárókká fokozta le, majd szégyenkezve megtagadta és elutasította ezt a gondolatot.

A mekkai fekete kő. Valószínűleg meteoradarabok, melyek a Kaaba-szentély keleti falába be vannak falazva. Ehhez zárandokolnak az egész világ mohamedánjai

„Ezután hívjátok segítségül a ti isteneteknek nevét, és én is segítségül hívom az Úr nevét! Amelyik isten tüzzel felel, az az Isten. Erre az egész nép megszólalt, és ezt mondta: Jó lesz így!... amikor látta ezt az egész nép, arcra esett, és ezt mondta: Az Úr az Isten, az Úr az Isten.” (1Kir 18:24, 39).

„Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket az Isten szeretetétől, amely megjelent Jézus Krisztusban, a mi Urunkban.” (Róm 8:38–39)

A szúfik (misztikus kisebbség az iszlámban) még szorosabbá tették a korábbi állítást: „nincs semmi más, csak isten”. Az egyszerű muszlimok számára ez majdnem istenkáromló tételnek hangzik. Az egyistenhit számukra több annál az elméleti tételnél, hogy nincs két isten. Figyelembe véve a teizmus egzisztencialista értelmezését, mely szerint isten az, akinek odaadjuk (vagy oda kellene adnunk) magunkat, a szúfik egyetértettek azzal, hogy a „nem isten, hanem Allah” mondás eredeti értelme az volt, hogy ne adjuk át magunkat senkinek, csak istennek. A szúfik azzal egészítik ki, hogy Allah nevének gyakori ismétlésével emlékeztetnek rá.

„Akik pedig befogadták, azokat felhatalmazta arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek; mindazokat, akik hisznek az ő nevében, akik nem vérből, sem a test, sem a férfi akaratából, hanem Istentől születtek.” (Jn 1:12k)

„Aki befogadta (Jézus) bizonyágtételét, az pecsétet tett arra, hogy Isten igaz.” (Jn 3:33)

A baháizmus az iszlámhoz hasonlóan szigorúan egyisten-hívő. Egy személyes, mindenható istenben hisznek, aki a világot teremtette és irányítja. A Zarathustra vallás (mazdaizmus) középpontjában a Jó és Rossz örök harca áll. Ahura-Mazdá (Ormuzd) az örök fényességben hódoló istenség. Akaratának végrehajtói a magasabbrendű szellemek (ameszák): a Jóindulat, Igazság, Hatalom, Mértéktartás, Egészség, Halhatatlanság, valamint ikergyermekeinek egyike: Szpenta-Majniu (szent szellem), aki mindenben apja tükörképe. A másik ikergyermek Ahra-Majniu (Ahrimán ellenséges szellem), minden apja ellentéte. Ő minden rossznak összefoglalója; a sötétségben teljesül meg. A későbbiekben a jóságos segítő istenek közül királyként emelkedett ki a mindent tudó és látó Ahura-Mazdá (bölcсs úr). Zarathusztra vallásának, az ősi perzsa hitnek mai hívei a párszizmus követői, a párszik. Hisznek egyetlen Jó Istenben (Ahura-Mazdá), akinek Zarathusztra a prófétája. Az iráni népek ősi vallásában legnagyobb jelentőségre a bikakultusz emelkedett. Híttek a szellemekben is, és mágikus gyakorlatokat is folytattak. Mithrász mint bika-isten, majd pedig mint Hold-, Nap- és világrendező isten élt az emberek képzeletében. A New Age-ben pedig isten személytelen világszellem.

„Jézus ezt mondta nekik: Még egy kis ideig közöttetek van a világosság. Addig járjatok világosságban, amíg nálatok van, hogy a sötétség hatalmába ne kerítsen titeket; mert aki sötétségben jár, nem tudja, hová megy. ...Én világosságul jöttem a világba, hogy aki hisz énbenem, ne maradjon a sötétségben.” (Jn 12:35, 46)

Végül nézzük meg a keresztyénség istenfogalmát a Biblia írásainak segítségül hívása által! Isten „kezdettől” létezik (Gen 1:1, Jn 1:1), léte a mindent megelőző tény erejével hat ránk, nincs szüksége semmi magyarázatra. Istennek nincs eredete, Isten nem alakul. Az Ősz nem ismeri a régi Kelet vallásaiban szereplő teogóniákat, amelyek a világ keletkezését az istenek születésével magyarázzák. Minthogy ő az egyedül „első és utolsó” (Ézs 41:4, 44:6, Jel 1:17k, 2:8, 22:13), a világ mindenestül az ő műve, az ő teremtése. Minthogy Isten az első, nincs szüksége arra, hogy „bemutatkozzék”: isten-voltának pusztá tényével hatalmában tartja az ember lelkét. A keresztyén istenfogalom abban tér el más vallásoktól, hogy az Istenben három személy van: Atya, Fiú és Szentlélek. Az egy Istenben három „személy” létezik, és ez a három személy az egy isteni természet. Mindegyik személy az „egy Isten”. Mindegyik isteni személy egészen benne van bármelyik másikban, mindegyik az egy igaz Isten. Ő az egy élő, valóságos és örök Isten, az Atyának, fiúnak és Szentléleknek jelenti ki magát a Szentírásban. Ez számunkra misztérium. (Deut 29:28) A Biblia Istene összegzésül a következőt javasolja: „Mert a mi harcunk nem test és vér ellen folyik, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen...” (Ef 6:12k).

(Folytatása következik)